

نقد و بررسی
کتاب‌های تاریخ ادبیات فارسی
در شبه قاره

نایب
دکتر محمد شریعتی

تهران ۱۳۹۱

سرشناسه	: شریف محمد، ۱۳۳۱ -
عنوان و پدیدآور	: نقد و بررسی کتابهای تاریخ ادبیات فارسی در شبه قاره / تألیف محمد شریف.
مشخصات نشر	: تهران: انتشارات دکتر محمود افشار یزدی، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری	: دوازده + ۳۵۴ ص.
فروست	: مجموعه انتشارات ادبی و تاریخی موقوفات دکتر محمود افشار: ۱۵۷؛ گنجینه قلمرو زبان فارسی و ادبیات دری: ۴۰
شابک	: 978-600-5942-17-0
یادداشت	: واژه نامه.
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: ادبیات فارسی: تاریخ و نقد.
موضوع	: ادبیات فارسی: کتابشناسی.
موضوع	: ادبیات فارسی: کتابهای نقد شده.
شناسه افزوده	: بنیاد موقوفات دکتر محمود افشار
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۰ ن ۷۳۶ ش / ق PIR
رده بندی دیویی	: ۸۰۰/۹
شماره کتابخانه ملی	: ۳۶۳۳۳۳

نام کتاب : نقد و بررسی کتابهای تاریخ ادبیات فارسی در شبه قاره
تألیف : دکتر محمد شریف
ناشر : انتشارات دکتر محمود افشار
شماره انتشار : ۱۵۷
شماره گنجینه قلمرو زبان فارسی و ادبیات دری: ۴۰
شمارگان : ۵۰۰ نسخه
پردازندگان نشان موقوفه: طراح مرتضی ممیز، خط از محمد احصائی
آماده سازی فنی : انتشارات ثریا
چاپ اول : ۱۳۹۱
چاپ : چاپخانه ترانه
صحافی : مهرآئین
بها : ۸۰۰۰ تومان

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۹۴۲-۱۷-۰ ISBN 978-600-5942-17-0

مجموعه انتشارات ادبی و تاریخی

موقوفات دکتر محمود افشار زیدی

شماره ۱۵۷

هیأت گزینش کتاب و جوایز*

دکتر سید مصطفی محقق داماد - دکتر محمدرضا شفیعی کدکنی

دکتر ژاله آموزگار - کاوه بیات - دکتر جلال خالقی مطلق

دکتر محمود امیدسالار - دکتر حسن انوری

* درگفتگان:

دکتر یحیی مهدوی - دکتر جواد شیخ الاسلامی - دکتر اصغر مهدوی - دکتر سید جعفر شهیدی -

ایرج افشار

شورای تولیت

متولیان مقامی

رئیس مجلس - رئیس دیوان عالی کشور - وزیر فرهنگ (وزیر آموزش و پرورش) - وزیر بهداشت (وزیر بهداشت و درمان و آموزش پزشکی) - رئیس دانشگاه تهران، یا معاونان اول هر یک از این پنج مقام (طبق ماده ۲ و قفنامه)

* متولیان منصوص و منسوب

دکتر سید مصطفی محقق داماد (رئیس شورا) - دکتر علیمحمد میر (جانشین: دکتر حسین نژادگشتی) - دکتر محمد رضا شفیعی کدکنی (جانشین: دکتر محمد اسلامی) - مهربانو دکتر افشار (دبیر شورا - جانشین: پروین صالح) - آرش افشار (جانشین ایرج افشار) - ساسان دکتر افشار (بازرس)

هیأت مدیره (منتخب شورای تولیت)

دکتر سید مصطفی محقق داماد رئیس هیأت مدیره (از شورای تولیت)
ابراهیم ابراهیمی نایب رئیس هیأت مدیره (از شورای تولیت)، معاون قضائی دیوان عالی کشور
محمد حسین حاتمی مدیر عامل
صمد محمودی بافتوت خزانه دار، حسابدار

*

مسئول انتشارات کریم اصفهانیان

* درگذشتگان

اللہیار صالح - حبیب الله آموزگار - دکتر محمدعلی هدایتی - دکتر مهدی آذر - دکتر یحیی مهدوی - مهندس نادر افشار - دکتر جواد شیخ الاسلامی - دکتر اصغر مهدوی - ایرج افشار - ریاست هیئت مدیره: دکتر سید جعفر شهیدی (از سال ۱۳۶۳ تا ۱۳۸۳).

اعضای پیشین

دکتر جمشید آموزگار - دکتر منوچهر مرتضوی - بهروز افشار یزدی.

بنام پروردگار یادداشت واقف

اول : طبق ماده ۲۳ و قفسه اول موعن یازدهم ۱۳۲۷ ه. ش. (... دآمد باید صرف ترجمه و تألیف و چاپ کتب رسالات که با هدف این موقوفات موافق باشد و چنان گشت به جملہ آئینده در صورت احتیاج و استناد دادن جو از نه نویسنده گان بشرح دستور این وقفه کرد.)

دوم : هدف اساسی بنیاد فی طبق ماده ۲۵ و قفسه (... تعمیر زبان فارسی و تحکیم وحدت قی در ایران میباشد بنابر این گنجی که با این موقوفات منتشر شود باید مربوط به لغت و دستور و ادبیات فارسی جغرافیای تاریخی و تاریخ ایران باشد. کتب کلاسیک در اسرار عمومی نباید با و آید این موقوفات چاپ شود.)

سوم : طبق ماده ۲۶ (مقداری از کتب رسالات چاپ شده با بودجه این موقوفات باید بطور دیرینه و بنام این موقوفات به مؤسسات فرهنگی، کتابخانه، مراکز تحقیقاتی، کوی ایران حاج و بعضی از دانشمندان ایران و مشرقین خارج فرستاده شود ...)

چهارم : چون نظر از بزرگانی و انتشارات این موقوفات نیست، مامورین این موقوفات طبق ماده ۲۷ و قفسه (... هیچ کتاب رساله نباید کمتر از قیمت تمام شده و چنان سلفی را انداز بای تمام شده از اویش صدی ده مایست قیمت گذاری شود ...) این اویش ۲۵ درصد بواسطه حداقلی از عمده فروشندگان و هر نه نیست که برای پست غیر تعویل شود از کتاب فروشان تعاضدا داریم که در این امر خیراتی که با اجتهاد تجاری ندارد و با مایاری شرکت تمام نمایند.

پنجم : براساس موافقت نامه دوم (موعن ۱۳۵۲، ۴، ۱۲) که میان وقف و دانشگاه طهران امضاء رسید، قسمتهای متنی از رقبات مانند جایگاه سازمان انستیتو خد و خد و نقل بنسبستان شناسی، بطور رایگان دانشگاه طهران انستیتو شد و رقبات دیگری هم با و آید آنها طبق ماده دوم برای اجرای مفاد و قفسه که از بعد جارت از دادن جو از ادبی و

فکر تباری و لغوی راجع بایران در استثنای کتب دسی، می باشد در اختیار دانشگاه تهران قرار گیرد که
وصول نموده و بنام این موقوفات احاطه و نشر گردد.

هشتم : چون طبق ماده ۳ موافقت نامه نامبرده مقرر شد است که از طرف ریاست دانشگاه لیغ از متولیان
این موقوفات که از طرف ائمه بصورت کتبه انتشارات بنیاد معین شده باشد برای سرپرستی اداری
امور و کار و نشر کتاب انتخاب شود، (ریاست دانشگاه آقای ایرج افشار را که از متولیان شورای عالی
است از طرف ائمه بصورت کتبه نامبرده معین شده به سمت سرپرست انتخاب برقرار نموده)

هفتم : چون بکار متولیان بطور واسطه کمر بستن (۸۶ سال شمس) از این پس نخواهم توانست به سرپرستی
این کار بپردازم، از این پس تمام اختیارات خود را در انتخاب تألیف و ترجمه و خرید کتب و غیره بفرزند
ارشد خود ایرج افشار واگذار کردم. در این چند سال اخیر کم که ده جلد از تألیفات خودم از طرف
موقوفات بطبع رسیده و با کوشش سرپرستی می بوده است. کسانی که بایل به بکارهای در تألیف یا
ترجمه و نشر کتاب هستند می توانند با و مراجع کنند. تا شرط کار موافق بودن تألیف و ترجمه با و
این بنیاد یعنی ترقی ملت و کشور و تعلیم زبان فارسی و تخیل حدت ملی در ایران که وطن مشترک زبان می
دلی هم ایرانیان است، می باشد.

هشتم : این یادداشت کلی برای چاپ در آغاز هر یک از نشریات این بنیاد منتشر خواهد شد.

دکتر محمود افشاری زدی

آذرماه ۱۳۵۸ ش.م.

محمد سلفی

تکله سوم

کتابی که با وجود این موقوفات طبع و توزیع میشود باید کاملاً منطبق با نیت واقف و هدفش باشد اگر چه بنا بر اساس
مجموعه مانیکه بقلم واقف منتشر شده یا می شود صد در صد این مطلقاً اندر دین سبب اینست که واقف قصد چاپ آنرا
با مال خود داشته ولی زمانیکه دارایی خود را واقف عام مخصوصاً برای انتشارات کتب تاریخی و ادبی نمود چاپ کتب خود
را هم که دارای همین منتهی است به عهده بنیاد و گذاشت.

اما این مجوز آنست که آنوقت یکبار هم از هر نوع که باشد و برسد چاپ نماید کتب نظم و نثری از کتب مشایخ و آیدگان
با وجود آن چاپ خواهد شد که هدف غایی واقف آنکه ترویج زبان ری و تکلیف و هدایت ایران است و برداشته کتابی که برای
از نا محیر کربالی و جدایی طبعی و کجاست از روح و انمای خارجی به قصد تفسیف زبان ری و دیگر چیزهای تفرقه آمیز در شای
سیاستهای فتنه انگیز داشته باشد باید با وجود این موقوفات طبع و توزیع شود.

نکته دیگر آنکه چون نباید برای چاپ کتب و نشر کتب از مبالغی که در این ممانده یعنی آنسکله بدی باشد و تاریخ کامل
ایران که مدتی یاد و هنر بیشتر دارد و آید ما بسیار بنیاد کتب طرح آید از اندیشه و میزان با انداخته با یکی این موقوفات چاپ
نمود به شرط آنکه اجازه واقف در زمان حیات و موافقت شورای تالیف و نشر است و اگر کس در شکلی که قانوناً قائم نمائیم
در مجله دوم یاد داشته واقف منتشره در مجله سوم افغان نامه مجلتهای که در سالانی که با وجود این موقوفات چاپ
میشود باید منتشره باشد از تحریکات سیاسی مخصوصاً آنکه نباشد با غرض سیاسی خارجی و سالها بعد از این مجله ادبی ایران
شناسی... و در پایان آن مجله افزودیم و هم در هشتم که مبادا چنین سالانی سالها بعد از این مجله است و در سالانی
بنیاد چاپ شود پس لازم بود که در این یادداشت تذکری داده شود... عهده مخاطب این یادداشت بنیاد موقوفات
است نه مؤسسات انتشاراتی دیگر که هر یک و شش خاص خود را دارد و ادعای در کار آنها نداریم.

تذکره ای که نویسنده این بطور متولی به هم و فرزند دانشمند می ایرج افشار که به روز نویسنده کی کاملاً آگاه میباشد سرپرست انتشارات
این بنیاد است بر جوی گمراهی نخواهد بود بعد از ما هم میباید که این دستور را در یادمان شاهانه... اردو میباید

تخلو تبصرہ

بارت افبند روز پیش از گذشت ۵ آذر ۱۳۱۱ برای امور تربیتی

کتاب نظم و نثری از کده ششکلان یا آینه کلان که با سرهای و در آمدین بنیاد چاپ و توزیع شود باید منطبق با قیاس اقصای کتب
و قضا باشد. در حق زبان دری و نظم و نثری بان تنگنیم و حدت ملی و نهایت کشور ایران باشد و برای از ناهنجاری و جود
ملی باشد. و نهایت توزیع از هر دو ای کل و زبانهای خارجی به قصد تحریف بان فارسی دری نکند. خلاصه آنکه این کتاب
رسالات باید منتشر باشد و در و زبانهای شرق آسیا و سیاحتیالی بنده و دیگر به ظهور مرز و چو غنی مخصوصا نباید آلوده باشد
با غراف و سیاسی و ملی و در زبانهای تاریخی و نژادی یا ادبی و فرهنگی و ایران شناسی.

کتاب تاریخی ادبی - عالمان خارجی که از عربی و ترکی و فرنگی دوروسی به فارسی ترجمه می‌شود اگر اداری بود واجب است از سواد زبان باشد، باید قیمت سودمند آنرا ترجمه نمود قسمت بیان فاش اگر ترجمه شود باید به قصد مبارزه و مقابله عالمان با آن باشند جا بجا نیز اگر گفته مستقل ممکن است مؤثر باشد نه شائبه ساز و جوی کلامی این خیال را در انتشارات خود باید دیر حال از روی دفع دیگران برپا گیرند. به گفته نظامی گنجوی:

چو توان کسی اوج کرد
دروغی انبیا خراج کرد

برای چاپ اشتراک کتب در سالانه زنتنا نیز در حق از خود غنیواییم بلکه به سبب اجتناف فوق العاده سودمند بودن کتاب
باینه نیز ضرر نداریم. این بنیاد در چاپ اشتراک کتب بهای خود بطور مسلم ضرر دانی ندارد زیرا که هرگز از ارزش تمام شدن. از
کافه در چاپ و غیره. از دایره فروش و آمده دارد. شاید بعضی تصور کنند که کار ما شبیه به کار مردم حاضر الدین باشد که تخم
مرغ میفروند و نه ای و شایعی. بی خفت و رنگ می کرده می فروخت یک شایع عقیده را بر اینست که اگر در این مؤخر را
و مالی می کنیم سود مغزی که متصور است می بریم. و آن اینکه عقیده خود را که ترویج زبان بی روی و تحکیم وحدت ملی را باعث نمیشود
ایران است و لاج می هم. این زبان از حساب مصارف و نف در راه. ایده آل و هدف ملی خود محسوب می آوریم.

برای اہل احاطت و توضیحات بیشتر لفظاً بہ لفظ مقرر شدہ و واجبہ ہی کتاب ہائی لہٰذا یادگار اضافات و فتاویٰ تہائی کہ با ہم
دار و قریب فرمائید۔
دکتر محمد مسٹر افشا

مقررات مربوط به جایزه های ادبی و تالیفی

ماده ۳۴ و قضاة اول

چنانچه برآمد موقوفات به مقدار قابل افزایش باید واقف یا شورای تالیفی می تواند علاوه بر تالیف و ترجمه و چاپ کتب علمی از آن را تخمین به جایزه برای تشویق دانشمندان، دانش پژوهان، نویسندگان و شاعران بدهند، بالاخص برای بهترین نویسندگان و شاعران در مملکت آینده، بنابراین باید شعرا و نویسندگان را به سرودن اشعار و تصنیف قطعات نظم و شروطنی و ملی و اجتماعی، طرح اقتراعات و مسابقت داد و دادن جایزه از درآمد موقوفات تشویق و ترغیب نمود، تخمین این امور در زمان حیات با واقف است که با شرکت دوستان مطلق خود انجام می دهد پس بامیت شش نفره است که دو سوم از متولیان و یک سوم از بامیت میره شرکت مطبوعاتی آینده یا هر کس را که آنها و اینها به جایشان معین کنند، مرکب خواهد بود.

ماده ۵۵ و قضاة پنجم

بسیب اشغال شرکت مطبوعاتی آینده آنچه در مورد تخمین امور مربوط بدان جوینطبق ماده ۳۴ و قضاة اول مندرج در ماده ۳۷ به عهده آن شرکت محول بوده از میان رفته و انجام آن امور منحصراً به عهده واقف و پس شورای تالیفی است که می تواند از اهل بصیرت یاری بخواند.

یادداشت واقف

جایزه جوینزی که در این موقوفات تعیین شده نیز مانند سایر امور آن پیرامون هدف آن است که به وسیله آن به زبان فارسی یعنی کتب و رسالات و مقالات و اشعاری که پیرامون این هدف نوشته شود، خواه به زبان فارسی، خواه به زبانغای دیگر، خواه به وسیله ایرانیان، باطل دیگر خواه درخدا ایران، خواه در خارج می تواند نامزد دریافت جایزه گردد، برای این کار آیین نامه ای باید تدبیر شود، اجمالاً اصول آن را یادداشت می کنم.

جایزه های داده شده و تایخ اهدای آنها

دانشمند بنده ی. استاد بازشت. دانشگاه علیکرو (هندوستان)	دکتر نذیر احمد	۱۳۶۸	۱
دانشمند ایرانی. استاد بازشت. دانشگاه خرووسی (مشهد)	دکتر غلام حسین یوسفی	۱۳۶۹	۲
دانشمند مصری تخصص ادبیات فارسی. استاد دانشگاه عین شمس (قاهره)	دکتر امین عبد الحمید بدوی	۱۳۶۹	۳
دانشمند ایرانی. از موسسه لغت نامه دجده	دکتر سید محمد دبیر سیاقی	۱۳۷۰	۴
دانشمند پاکستانی. استاد بازشت. دانشگاه پنجاب (لاهور)	دکتر نور الدین احمد	۱۳۷۰	۵
دانشمند چینی. استاد ویس بخش فارسی دانشگاه پکن (چین)	جان جون نین	۱۳۷۵	۶
دانشمند آبیستانی. استاد تخصص ادبیات فارسی (دوشنبه، آبیستان)	دکتر کمال الدین یحیی	۱۳۷۷	۷
دانشمند ایرانی. استاد بازشت. دانشگاه تهران	دکتر سهرورد	۱۳۷۹	۸
دانشمند ایرانی. استاد بازشت. دانشگاه تهران	دکتر عبد الحسین زرین کوب	۱۳۸۲	۹
دانشمند انگلیسی. استاد بازشت. دانشگاه پنجره جنوا آکادمی بریتانیا (انگلستان)	کلیفورد ادموند باورث	۱۳۸۰	۱۰
مختصر اسی باور ایرانی	فریدون شیرینی	۱۳۸۲	۱۱
دانشمند ژاپنی. استاد دست. دانشگاه مطالعات خارجی توکیو (ژاپن)	تویو نو کورو یانامی	۱۳۸۲	۱۲
دانشمند آمریکایی. استاد پیشین ایرانشناسی دانشگاه هاروارد (آمریکا)	پرفور ریچارد فرامی	۱۳۸۳	۱۳
دانشمند بنده ی. استاد پیشین زبان فارسی دانشگاه لیدن (هلند)	لانس دو بروین	۱۳۸۵	۱۴
دانشمند افغانستانی. پروفیسور و معجم سون عرفانی	نجیب مایل بروی	۱۳۸۶	۱۵
دانشمند فرانسوی. استاد پیشین دانشگاه پاریس (فرانسه)	شارل لائری دو فوش کور	۱۳۸۶	۱۶
دانشمند ایرانی. استاد بازشت. دانشگاه تهران	دکتر عبد الزمان قریب	۱۳۸۷	۱۷
دانشمند اطریشی. استاد دانشگاه های آلمان و اطریش	دکتر برتگ. فراگنز	۱۳۸۹	۱۸
دانشمند و کتاب شناس ایرانی	احمد منزودی	۱۳۹۰	۱۹

فهرست مندرجات

۳	فهرست تفصیلی
۱۱	یادداشت به قلم دکتر عارف نوشاهی
۱۵	پیش‌گفتار به قلم دکتر محمد شریف
۲۳	دورنمای زبان و ادبیات فارسی در شبه قاره
۳۷	فصل اول - تاریخ‌های عمومی ادبی
۱۶۳	فصل دوم - تاریخ‌های صنفی
۲۰۷	فصل سوم - تاریخ‌های ادواری
۲۴۵	فصل چهارم - تاریخ‌های منطقه‌ای
۲۷۳	فصل پنجم - تاریخ‌های طبقاتی
۲۸۳	فصل ششم - ترجمه‌های تاریخ‌های ادبی
۲۸۷	پیوستها
۲۸۹	ضمیمه
۲۹۳	فهرست مأخذ و منابع
۲۹۹	فهرست اعلام
۳۰۱	فهرست نام اشخاص
۳۲۶	فهرست نام اماکن و مراکز
۳۳۲	فهرست نام اقوام و مدنیات
۳۳۹	فهرست نام کتابها